

European Law Institute

Werkbare oplossingen voor de praktijk

In juni is het European Law Institute (ELI) opgericht. Het voornaamste doel is unificatie van rechtsregels. Sjef van Erp, hoogleraar Vermogensrecht en Europees Privaatrecht in Maastricht, is vanaf het begin nauw betrokken geweest bij het ontstaan van het ELI. Aan *Notariaat Magazine* vertelt hij wat het ELI is, wat er gebeurt en wat het voor het notariaat kan betekenen.

TEKST Henriëtte van Wermeskerken | FOTO Truus van Gog

‘Een jaar of tien, vijftien geleden begon onder Europese privaatrechtjuristen het gevoel te leven dat de ontwikkelingen binnen Europa zó snel gaan en dat er zoveel gebeurt dat het moeilijk is het overzicht te houden’, vertelt Sjef van Erp. ‘Daarom namen ongeveer vijf jaar geleden zo’n dertig juristen uit heel Europa het initiatief om een internationaal instituut op te richten, vergelijkbaar met het American Law Institute, het ALI. Dat is een instituut dat vanuit de praktijk is opgericht en dat voor overzichten op bepaalde rechtsgebieden zorgt. Bijvoorbeeld: hoe heeft het contractenrecht zich binnen de VS ontwikkeld en welke uitgangspunten zijn er? Het is een

soort herformulering van de bestaande regelgeving, *restatements* genaamd.’ Die *restatements* worden geschreven door wetenschappers die gezaghebbend zijn op hun terrein en bovendien oog voor de behoeften van de praktijk hebben. Het deze zomer opgerichte European Law Institute, het ELI, is op dezelfde leest geschoeid als het American Law Institute. Van Erp hoort bij de initiatiefnemers tot de oprichting. ‘Die overzichten hebben groot gezag in de VS. Het zijn geen wetten, maar rechters nemen de oplossingen uit de *restatements* wel over. Zo leiden ze tot rechtseenheid, en dat is ook wat wij met het ELI beogen’, legt Van Erp uit.

WERKBARE OPLOSSINGEN

Het ELI is uitdrukkelijk geen lobbyclub, benadrukt Van Erp. Het gaat om de inhoud, om het belang van Europa, en niet om allerlei belangengroepen. Een ander uitgangspunt is dat de praktijkjuristen de belangrijkste stem hebben. ‘De wetenschappers moeten een stapje terug doen en dat is niet altijd gemakkelijk’, zegt Van Erp. ‘Maar de bedoeling is dat we met werkbare oplossingen voor de juridische praktijk komen. Dáárvoor moeten we onze wetenschappelijke kennis inzetten, niet voor mooie theorieën.’

Van Erp vindt dan ook dat notarissen moeten zorgen dat hun stem wordt gehoord binnen het ELI. ‘Denk niet: weer zo’n instituut, laat

‘Wat het ELI voor het Nederlands notariaat kan betekenen, hebben de notarissen voor een deel zelf in de hand’

maar. Nee, je kunt je beter aansluiten. Ik heb gemerkt dat bijvoorbeeld Duitse rechters werkelijk invloed hadden op regelgeving in Europees verband door er gewoon te zijn, door goed vertegenwoordigd te zijn. En de Europese advocaten, verenigd in de Conseil des barreaux Européens (CCBE) hebben ook direct het belang gezien. In een later stadium is ook de CNUE, de Conseil des Notariats de l'Union Européenne, bij het ELI betrokken. De CNUE vertegenwoordigt bij de Europese instellende gezamenlijke belangen van de lidstaten. Het kan zinvol zijn dat het Nederlandse belang rechtstreeks bij het ELI wordt vertegenwoordigd, via de KNB of door individuele notarissen.’

Van Erp ziet kansen voor het Nederlandse notariaat om nu invloed uit te oefenen door zich aan te sluiten bij het ELI. ‘Wat het ELI voor het Nederlands notariaat kan betekenen, hebben de notarissen voor een deel zelf in de hand.’

Prof. mr. J.H.M. (Sjef) van Erp begon zijn carrière bij het notarieel juridisch bureau van de KNB. Sinds 1997 is hij hoogleraar Vermogensrecht en Europees Privaatrecht bij de Universiteit van Maastricht, maar voor een klein deel van zijn tijd werkt hij weer voor de KNB, op detachingsbasis, als adviseur voor Europees recht. Van Erp vertegenwoordigt de KNB bij de CNUE, de Conseil des Notariats de l'Union Européenne in Brussel.

CONTRACTENRECHT EN ONROEREND GOED

Hoe gaat het ELI zorgen voor unificatie van rechtsregels? Van Erp: ‘Het ligt in de rede dat het ELI, net als het ALI, een soort *restatements* gaat maken. Een andere mogelijke taak is dat wij unificatieprojecten gaan evalueren. Als het Gemeenschappelijk Referentiekader voor het contractenrecht er eenmaal is, medio oktober, dan zou de evaluatie daarvan over enige tijd typisch een taak voor het ELI kunnen zijn.’

Begin dit jaar is het ontwerp voor het Gemeenschappelijk Referentiekader, ook bekend onder de Engelse naam (Draft) Common Frame of Reference (CFR) gepresenteerd. Na de reactie van de Europese Commissie is het CFR vereenvoudigd. Het omvat in de huidige vorm alleen contractenrecht. ‘Wat de status van het CFR wordt is nog niet bekend’, zegt Van Erp.

‘Waarschijnlijk wordt het geen verordening, maar een zogenaamd optioneel instrument waar contractspartijen voor kunnen kiezen. Eigenlijk dus een 28e rechtsstelsel binnen de Europese Unie (EU). Dat levert internationaal privaatrechtelijke vragen op, zoals: Kun je wel een privaatrecht van de EU kiezen? Wat doe je met de hiaten die de honderdvijftig artikelen van het CFR onvermijdelijk zullen bevatten? Moet je die invullen met het recht van de lidstaten? Daar komt waarschijnlijk een IPR-verordening voor. De Europese Commissie zal in oktober haar plannen kenbaar maken.’

Er zijn tal van ontwikkelingen in het internationaal privaatrecht. Zo zijn er ontwerpverordeningen op onder meer het terrein van het huwelijksgoederenrecht en het erfrecht. Van Erp: ‘Het internationaal privaatrecht is verbrokkeld en verspreid. Onderlinge afstemming zou voor de praktijk heel goed zijn.’

Een andere mogelijke taak voor het ELI ligt op het terrein van een nieuw project dat is opgezet door de European Land Registry Association, het ELRA, waarvan de voormalige hoofdbewaarder van het Nederlandse kadaster, Wim Louwman, nu voorzitter is. Dit project draagt de naam Cross Border Electronic Conveyancing (CROBECO, zie ook Kader). ‘Er lopen momenteel pilots in Portugal en Spanje en binnenkort ook in Engeland’, zegt Van Erp. ‘Hierbij kunnen bijvoorbeeld een Nederlandse koper en verkoper van een in Spanje gelegen onroerend goed bij een Nederlandse notaris een akte laten opmaken. De stukken moeten wel voldoen aan de Europese verordeningen en aan de eisen die de individuele landen stellen. Zo wordt de internationale overdracht van onroerend goed een stuk eenvoudiger.’

OPRICHTING

De totstandkoming van het ELI ging niet zonder slag of stoot. Een paar jaar na de eerste bijeenkomst bleek dat men bij het Europees Universitair Instituut (EUI) in Florence met een vergelijkbaar initiatief bezig was. Er volgden verschillende bijeenkomsten voordat beide groepen het op hoofdlijnen eens werden over het nieuwe instituut. Vervolgens werd een tender uitgeschreven naar aanleiding waarvan vooral universiteiten belangstelling toonden. ‘Het ELI kon in iedere Europese stad gevestigd worden’, zegt Van Erp. ‘Het zou ondergebracht kunnen worden bij een universiteit, maar ook bij een ministerie van Justitie of een beroepsorganisatie. Een van de criteria was dat de

financiering voor vier jaar rond moest zijn, en dat bleek voor de Nederlandse universiteiten onoverkomelijk.’

Uiteindelijk is het ELI een internationale vereniging naar Belgisch recht geworden, met de statutaire zetel in Brussel. Van Erp: ‘Die rechtsvorm was het meest gunstig, ook fiscaal. Maar het secretariaat zit in Wenen.’

Na de oprichting vond een oprichtingsvergadering plaats op 9 juni in Parijs. Het ELI is momenteel op zoek naar een directeur. Voorzitter van het ELI is Sir Francis Jacobs uit het Verenigd Koninkrijk. Leden van het ELI kunnen zowel natuurlijke personen als rechtspersonen zijn. ■

KNB-bestuur: Wees voorzichtig met CROBECO

De burger in de Europese Unie wil eenvoudiger mogelijkheden voor de overdracht van zijn huis, wanneer dat huis in een ander land ligt. Een Nederlander draagt zijn huis in Spanje over aan een andere Nederlander, of een Belg zijn huis in Oostenrijk aan een andere Belg. Dat zou in het eigen land, dus Nederland of België, moeten kunnen bij de eigen notaris. Het CROBECO-project van de ELRA is een opstap om dit mogelijk te maken. Een mooi Europees initiatief. Maar voor de notariële practicus past hier op dit moment nog voorzichtigheid. De weg naar het eindpunt is lang, er zijn nog veel obstakels. Het CROBECO-model is gebaseerd op afspraken tussen bewaarders, maar het Kadaster neemt geen aansprakelijkheid voor de inhoud van de notariële akte. De notaris die de akte passeert, draagt hiervoor de volle verantwoordelijkheid. Hij moet ten aanzien van het buitenlandse huis volledig voldoen aan zijn onderzoeksplichten en aan de Belehrung. Dat kan verraderlijk zijn. Er kunnen beperkingen spelen van een soort dat het Nederlandse recht in het geheel niet kent, er kunnen verplichtingen zijn tegenover derden, bijvoorbeeld de buitenlandse fiscus. En, last but not least, de verzekeraar van de notaris moet zijn optreden willen dekken. Het CROBECO-project past in een verder éénwordend Europa en staat zo beschouwd wellicht voor het begin van de aanleg van een nieuwe Europese snelweg. Wanneer de snelweg er eenmaal ligt, zal hij gebruikt gaan worden. Het is aan de Europese notarissen om met elkaar aan de slag te gaan om aantrekkelijk vervoer over die snelweg mogelijk te maken. Het project CROBECO moet het notariaat in Europa een nieuwe prikkel geven om nauwer te gaan samenwerken op een praktisch niveau.